

הקורונה היא לא הראשונה: איך פרצה המגיפה בין תלמידי רבי עקיבא?

רופא נכנס הביתה בסוף שבוע עבודה. הילדים מחבקים ומנשקים אותו ופתאום מצלצל הטלפון. על הקו נמצא "ברני", חבר שסיים אתו משמרת ואומר: "יצאנו שלושה חברים לשחק גולף, בוא הצטרף אלינו".

הרופא מכניס את הטלפון לכיס ואומר בפנים רציניות: "קרה אירוע חמור ואני מוכרח לעזוב". "כמה זה חמור?" שואלת אשתו. - "מאוד חמור, שלושה רופאים כבר התאספו שם..."

קרוב לאלפיים שנה אנחנו כואבים את סיפור מותם הטראגי של תלמידי רבי עקיבא. במשך כמה שבועות בין פסח ל"ג בעומר, או עד קרוב לחג השבועות למנהג האשכנזים, אנו נוהגים מנהגי אבלות וצער על המגפה הקטלנית שהכתה ללא רחם בתלמידי התנא הגדול. ואולם מעולם לא היה הסיפור כה מוחשי ומציאותי כמו בשנה הזו.

פתאום הסיפור יצא מהספרים ועומד לנו מול העיניים. תמיד האמנו בלב שלם לדברי הגמרא, אבל אף פעם לא הבנו איך זה בדיוק קרה: כיצד מתים 24,000 איש בתוך ל"ג ימים? נחשוב רגע: 24,000 לחלק ל-33 ימים, זה יותר מ-700 לוויות מדי יום. איך קורה אסון כזה? גם אף פעם לא הבנו (והמפרשים מאריכים בכך) מה פתאום רק תלמידי רבי עקיבא מתו? מגיפה אמורה להכות בכל עם ישראל ואיך מלאך המוות אסף דווקא את תלמידי רבי עקיבא מכל קצות הארץ?

אבל השנה, למרבה הצער, הכול מובן. מספיק לראות את התמונות מאיטליה, ספרד וניו יורק ולהבין הכול. פתאום המספרים ההזויים של 700 לוויות ביום נראים ל"ע ול"ע מציאותיים. הגמרא אומרת שתלמידי רבי עקיבא מתו מ"אסכרה", חיידק ה'דיפתריה' הקטלני שמתפשט במהירות וגורם לחנק, וכיום מחסנים את התינוקות מפניו. יתכן שהמגפה פרצה בתוך אחת הישיבות של רבי עקיבא, וכיום שהתלמידים שהו ביחד זה עם זה, כולם נדבקו אחד מהשני והעבירו את המגפה בין כל החברים.

וכאן מעניין לבחון את הסיבה בגללה פרצה המגפה. יהודים מאמינים ש"אין מיתה בלא חטא", אסון נורא כזה מוכרח לבוא כתמרוך אזהרה מהשמיים אודות משהו לא תקין שהיה בישיבה המובחרת. ואכן חז"ל - שהיו ממש בני אותה תקופה - אומרים דברים קשים:

1. יבמות סב,ב: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד ... מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת ... כולם מתו מיתה רעה, מאי היא? ... אסכרה [חיידק ה'דיפתריה' הגורם לחנק בגרון וכיום מחסנים את התינוקות מפניו].

המגפה הייתה עונש על מערכת יחסים שלילית בין התלמידים. חז"ל נוקטים בביטוי סתום ומסקרן: "שלא נהגו כבוד זה בזה". הם לא ייחסו ערך וחשיבות אחד לשני.

זזה כמובן מחייב עיון: איך זה קרה? האם לא הכירו את הפסוק מפרשת השבוע, פרשת קדושים, שהלל הזקן אמר עליו שהוא "כל התורה כולה" ורבים, רבי עקיבא, אמר שהוא "כלל גדול בתורה"?

ויקרא יט,יח: ואהבת לרעך כמוך - מדרש ספרא: אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה.

ממה נפשך: אם מדובר היה (חלילה) בסתם אנשים 'קטנוניים' ולא מפרגנים, אין טעם להתאבל עליהם עד היום? הם 'לא ראויים לכך' שחתינים וכלות יבטלו חתונות במשך שבועות ארוכים? ואם כן מתאבלים עליהם עד היום, מוכרח שהם היו אנשים גדולים ומבחרים כ"תלמידי רבי עקיבא" שעד היום לא נמצאו כמותם - ואיך הפך מוסד נכבד כזה למוקד מחלוקת?

המהרש"א כותב דברים עוד יותר קשים: **חידושי אגדות מהרש"א שם:** אפשר דכל אחד דיבר לשון הרע והיה מספר בגנות חברו, וסימן למיתת 'אסכרה' היא לשון הרע [שהוא בגרון כמו לשון הרע בפה]. ואמר שמתו 'בין פסח לעצרת', להורות שמתו בהשגחה [עליונה ולא מסיבה טבעית של מגיפה וכיו"ב] כי הוא זמן ממוצע שקרוב לבריאות ורפואה.

זוהי רק מחזק את השאלה: איך תלמידי חכמים עצומים – כמוכח מכך שאבליים ומצטערים עליהם עד היום - נופלים בעוון לשון הרע וסיפור בגנות חבריהם? רק בשבוע שעבר קראנו על העוון הנורא של מדבר לשון הרע שהוא מצטרע בכל גופו ומורחק ממחנה ישראל כאות לחומרת עוונתו?

בואו נפתח את השיעור עם עוד קושיה מרתקת – שאין כמותה להעניק לנו **מתנה אדירה ומשנה חיים**. האזכור של המילה "כבוד" נמצא בעוד מקום: כולנו מחתנים או אמורים לחתן ילדים וכל חתונה מלווה בתפילות רבות: שהזוג יידע לאהוב, לוותר ולנהל את החיים יחד. אלו לא ימים פשוטים להתחתן בהם, שיעור הגירושין באירופה ובארצות הברית מתקרב לחמישים אחוז!, הוי אומר שכל חתונה שנייה מסתיימת בגירושין ל"ע, ולכן הורה שמלווה את בנו לחופה, מייחל להעניק לו עצת זהב שתהיה מדריך נצחי כיצד לבנות חיים לצד אדם אחר.

זאת עצת הזהב שמעניק **הרמב"ם הלכות אישות פרק טו: צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו, ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון ... וכן צוו על האישה שתהיה מכבדת את בעלה יותר מדי**.

מעניין, אנחנו רגילים לדבר בשבח ה"אהבה" ולראות בה את הדבק לחיים מאושרים. כך מברכים את החתן והכלה תחת החופה: "אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה ... **אהבה ואחוה שלום ורעות**". הלואי וישרה ביניכם השלום ותחושו תמיד שלמות והשלמה זה עם זה.

ואולם הרמב"ם דוחק את האהבה לגורם שני ומניח את הדגש על תשתית אחרת: "כבוד". ההחלטה הכי חזקה שבני זוג חייבים לקבל על עצמם היא לכבד האחד את השני ורק אחר כך לאהוב. גם לגבי איכות התכונות הללו, הרמב"ם מעצים יותר את חשיבות הכבוד: בעוד שלגבי האהבה כותב: "ואוהבה כגופו", לאהוב אותה כמו שאוהב את עצמו (ולפרגן לה את מה שמפרגן לעצמו, בממון, בנוחות החיים וכו'), כשדן בחשיבות הכבוד כותב: "מכבד את אשתו יותר מגופו". חובת הכבוד היא מצווה שאין לה סוף וגם מי שבוחר להמעיט בכבוד עצמו – הוא לעולם אינו רשאי להמעיט בכבוד שלה.

והשאלה הפשוטה היא מהו בדיוק כבוד? ולמה הוא הרבה יותר חשוב מאהבה?

ב. נשוב ונתחיל את הנושא מההתחלה: זאת הייתה אמורה להיות התקופה החגיגית בשנה. אלו הימים היחידים בהם **סופרים כל יום שמתקדם**. אנו מונים באהבה כל יום, מה שאומר שאלו ימים יקרים שמסמלים געגוע וערגה אל יעד נכסף. המדרש מעניק משל מעורר-לב אודות פשר ספירת הימים:

2. ספר המנהגים טירנא חודש אייר מח: ולמה מונין ספירה מפסח ועד עצרת יותר מבשאר מועדים? משל למלך אחד שרכב בדרך ומצא אדם מושלך בבור שהיה אסור שם. אמר לו המלך: אני אעלה אותך ואוציא אותך מבור הזה ולאחר זמן פלוני אתן לך את בתי. שמח אותו האיש שמחה גדולה: אמר לא די שמוציאני מבור זה אלא עוד רוצה לתת לי בתו.

וכך עשה המלך, הוציאו מהבור והלבישו בגדים נאים וכסף וזהב נתן לו. כשראה האיש כך - שהמלך קיים מקצת דבריו - התחיל למנות מיד כמה זמן יש למה שקבע המלך לתת לו בתו. כך היו ישראל במצרים כמו בבור [והקב"ה הבטיח לתת להם התורה שהיא 'בתו'. וכיון שקיים מקצת דבריו והוציאם ממצרים, התחילו מיד למנות כמה ימים נשארו עד החתונה עם בת המלך].

הרמב"ן כותב נקודה עוד יותר מיוחדת. נשים לב לכך שבחג הסוכות תיקנה התורה עוד חג אחרון בשם "שמיני עצרת", ואילו בחג הפסח לא מצאנו חג נפרד של "שמיני עצרת". מדוע? (רק שביעי של פסח שהוא המשך מהחג הראשון ואין מברכים בו שהחיינו). עונה הרמב"ן רעיון נפלא: חג השבועות הוא החג האחרון של פסח וכל **49 הימים בתוכם הם שבע שביעיות "חול המועד" בין פסח לעצרת**, שכן כל התקופה הזו היא תהליך אחד ארוך של יציאה פנימית ממצרים והיטהרות לקראת מתן תורה.

רמב"ן ויקרא כג, לו: צווה בחג המצות שבעה ימים בקדושה ... ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקידש יום שמיני [חג השבועות, שלאחר שבעת ימי הפסח ושבע השבועות] כשמיני של חג [שמיני עצרת], והימים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג והוא יום מתן תורה ... ולכן יקראו רבותינו לחג השבועות – עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג.

ואולם לפתע פתאום התרחשה התרסקות והימים הפכו להיות **תקופת האבל והצער הארוכה ביותר בשנה**. במקום לחגוג 'חול המועד', במשך ל"ג ימים בין פסח לעצרת (ולמנהג האשכנזים עד ג' סיון¹) איננו מתחתנים, איננו מסתפרים וממעטים בשמיעת מוסיקה.

אלו היו הימים שאחרי החורבן השני, השלטון הרומי שלט בירושלים ביד ברזל והרג את גדולי חכמיה. המאור הגדול באותם ימים היה רבי עקיבא. הגמרא מכנה אותו בשם **'אבי התורה שבעל פה'**, "כולהו אליבא דרבי עקיבא" (סנהדרין פו) והתלמידים סביבו היו האליטה הרוחנית והתורנית בעם ישראל. והנה הישיבה הזו כולה, על 24 אלף תלמידיה, הפכה בימים ספורים למערת קבורה.

הגמרא מנמקת, כאמור, שהתלמידים מתו כי לא היו ראויים לחיות, כי הישיבה הזו הפכה להיות מקום שאי אפשר לחיות בו. והשאלה בה פתחנו מתבקשת: איך עלינו להבין סיפור כזה? וכיצד יתכן שמכל הישיבות לאורך ההיסטוריה, זה קרה דווקא בישיבתו של רבי עקיבא? הרי המשפט המפורסם שלו הוא כאמור "ואהבת לרעך זה כלל גדול בתורה"? האם התלמידים לא שמעו מרבים את הכלל הגדול בתורה?!

חמור מכך: רבי עקיבא לא היה רק 'נאה דורש', רבי עקיבא **היה בעצמו אהבת ישראל!** הוא לא היה רק ענק החכמה, כי אם גם ענק המידות ותכונות האופי. הגמרא מספרת שני סיפורים שמעידים על הלב הענק שפעם בתוכו של רבי עקיבא:

בתחילת דרכו היה עקיבא רועה פשוט בצאנו של כלבא שבוע. הוא לא ידע קרוא וכתוב, אך נוצר קשר שידוכים בינו ובין 'הנסיכה' של ירושלים, רחל, בתו של כלבא שבוע. אביה לא ידע את נפשו מרוב בושה. הוא ניתק את הקשר עם בתו ולא הופיע בחתונתה. הגמרא (נדריים נ) מוסיפה ומספרת על הקרבן העצום שהקריבה רחל עבור החיים עם עקיבא. הם חיו באוהל ברחוב, הם שכבו על הקש בלילות הקרים של ירושלים ופעם נכנסו כמה קשים בשערה של רחל. אמר עקיבא בכאב: "אילו היה לי, הייתי נותן בראשך סיכת תכשיט עם 'ירושלים של זהב'".

וכאן מגלה הגמרא את הנקודה המעניינת מכל: מהי מצאה בו? מדוע רחל העשירה, העדיפה רועה צאן אנאלפבית על הירושה הענקית של אביה?

כתובות סב: רבי עקיבא היה רועה צאן אצל כלבא שבוע. ראתה בתו שהוא צנוע ומעולה [במידות נעלות] אמרה: אם אתקדש לך תלך ללמוד?! אמר: כן. שמע אביה והוציאה מביתו והדירה מכל נכסיו.

רחל הוקסמה מהמידות הנעלות של הצעיר. היא העדיפה אדם אצילי כמותו שמייצג וויתור ואהבה על פני הבחורים השחצנים שהקיפו את אביה העשיר.

והנה עוד סיפור, עוד יותר מדהים: הגמרא מספרת (שבת קכז) על פועל עני שהלך לעבוד אצל עשיר בגליל. הוא עבד אצלו שלוש שנים רצופות והחליט לשוב הביתה ליום הכיפורים. הוא ניגש לעשיר וביקש שכר על כל התקופה, אך העשיר אמר שאין לו לשלם. הפועל אמר בתדהמה: **אולי יש לך נכסים לתת? אולי קרקע? אולי כרים וכסתות? אחרי הכול, אתה גר באחוזת אדירת ממדים. אך העשיר טען שאין לו כלום. הפועל המסכן לא כעס ולא הררה על המעביד העשיר, אלא שב הביתה בידיים ריקות כמו שיצא לפני שלוש שנים.**

אחרי החג הופיע העשיר בביתו של הפועל עם שלוש עגלות מלאות סחורה, ואז שאל את הפועל: מה חשבת עלי כשהתחמקתי מחובתי לשלם לך? אמר הפועל: לימדתי עליך זכות, אולי הקדשת את כל

¹ הסבר מחלוקת הספרדים והאשכנזיים (ראו שוע"ר סימן תצג): השאלה היא מתי מתו התלמידים. דעה אחת אומרת שהחלו למות ביום התחלת הספירה, טז ניסן, ופסקו למות בל"ג בעומר, ואילו דעה אחרת סוברת שהם מתו במשך 33 ימים בין פסח לעצרת שאין אומרים בהם תחנון (כלומר, בימי חול של חודש אייר וסיוון, חוץ מר"ח ושבבתות) ולכן האבלות צריכה להיות במשך 33 ימים בין ר"ח אייר ל-ג' סיוון. הספרדים נוהגים כדעה הראשונה והאשכנזים מחמירים יותר היא, שבקהילות אשכנז הייתה התקופה הזו מאופיינת באירועי אסון וגזרות לאורך ההיסטוריה: לפני קרוב לאלף שנים, בשנת תתנ"ו, יצאו בחודשים אייר וסיוון מסעי הצלב מאירופה לארץ ובדרך הרגו באכזריות על קידוש השם שלוש קהילות חשובות בגרמניה – קהילות שו"ם (שפירא, וורמייזא ומגנצא) ועל שם האסון הזה אומרים בשבת בקהילות אשכנז את תפילת "אב הרחמים ... קהילות הקודש שמסרו נפשם". בנוסף, לפני 400 שנה יצאו בימים אלו חמלינצקי וצבאות הקוזקים שלו למלחמה באצילי אוקראינה ופולין ובדרך פרעו בקהילות שלמות את פרעות ת"ח ות"ט.

נכסיך לבית המקדש ולכן למעשה אין לך כלום. חיבק אותו העשיר ואמר: "כשם שדנת אותי לזכות – כך הקב"ה ידון אותך לזכות".

ב"שאלות דרב אחאי גאון" מובא כי אותו פועל היה לא אחר מאשר רבי עקיבא! (בהיותו עני).

ועוד עובדה שלישית על רבי עקיבא שנוגעת ישירות לענייננו: הוא לא היה רק חסיד בעצמו, אלא כך דיבר ודרש לתלמידיו. כל סגנון החשיבה שלו היה אופטימי ומלמד זכות עד שפעם אחת שרבי עקיבא דרש רעיון לגנותו של עם ישראל, העירו החכמים בתדהמה: "רבי עקיבא עזב את מידת החסידות שלו".

סנהדרין קי': דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא - דברי רבי עקיבא ... אמר רבי יוחנן: שבקיה רבי עקיבא לחסידותיה [שהיה תמיד מלמד זכות על ישראל].

ולכן כל אחד אמור לחפש את עומק הסיפור: מה קרה בישיבה של גדול האוהבים ומלמדי הזכות?

ג. יש מפרשים שרוצים לצמצם את משמעות חוסר הכבוד ולתלות את המיתה בסיבות נוספות:

3. **אגרת רב שירא גאון: והיה השמד [גזרות השמד] על התלמידים של רבי עקיבא.**

באגרת רב שירא גאון מובא כי התלמידים מתו בגזרות השמד ויש רוצים ללמוד בדבריו כי הם מתו בקרבות מרד בר כוכבא כנגד הרומאים. כידוע, רבי עקיבא היה זה שהוביל את התמיכה בבר כוכבא ולכן תלמידיו המסורים היו הראשונים להצטרף לשורות המרד ומצאו בו את מותם.

אולם יצוין שהרבי מתייחס לאפשרות זו (אגרות קודש ט/סד) ומדגיש שהיא הובאה ב"ספרי המשכילים" ו"זה היפך הש"ס ממש". שהרי בגמרא נאמר שמתו ב"אסכרה" ולא בקרבות המלחמה. (ואכן בשנים האחרונות התפרסם מחקר מרתק המפקפק במהימנות הגרסה הזו בדברי רש"ג²).

במקום אחד, הרבי מליובאוויטש מביא הסבר מקורי לעניין, אף שכמובן אין זה ההסבר העיקרי אתו צועדים ברוב המקומות. בתלמוד ירושלמי מובא ספור דומה:

ירושלמי סנהדרין א,ב: מעשה בעשרים וארבע קרונות של בית רבי, שנכנסו לעבר שנה בלוד ונכנסה בהן עין הרע ומתו כולם בפרק אחד.

נשים לב כי גם כאן מוזכר המספר עשרים וארבע, וגם כאן מסופר על מיתה חטופה בפרק אחד. ואכן במקרה הזה מצוינת גם הסיבה לכך: "עין הרע". היינו שהעובדה שהתלמידים הגיעו למספר המרשים של 24 קרונות גרמה לכך שאנשים ידברו עליהם ולכן שרתה בהם עין הרע. ולפי זה אפשר לומר גם על תלמידי רבי עקיבא, שהעובדה שהם הגיעו אל המספר המדהים של "24 אלף" גרמה לכך שאנשים ידברו על ההצלחה שלהם ותשרה בהם עין הרע.

ואף שהגמרא הבבלית אמרה שהם מתו משום שלא נהגו כבוד, כך בדיוק פועלת הפגיעה של עין הרע. מבואר בספרים³ שכאשר אנשים מדברים על מישהו ומטילים בו עין הרע, הדבר גורם לכך שיפתחו את הספרים שלו למעלה ויבדקו האם הוא באמת ראוי לכל ההצלחה שזכה לה. וכאשר בודקים היטב - תמיד יש מה למצוא...

וזה מה שקרה לתלמידי רבי עקיבא: בתור קנאה על המספר שהגיעו אליו, הוטלה בהם עין הרע, וכתוצאה מכך פתחו את ספריהם למעלה ושמו לב להנהגתם השלילית שאינם נוהגים כבוד זה בזה.

² http://asif.co.il/download/asi-4/as-4-mo/6_2.pdf

³ מצאתי בספר איל המילואים מהרב יצחק קארו, דודו של הבית יוסף: "ענין עין הרע הוא, למשל, שראובן רואה בשמעון עושר עצום או רואה אותו שהוא גיבור גדול ובריא או טוב תואר, ואומר ראובן 'מפני מה יש לזה ממון הרבה?' או מפני מה הוא טוב תואר? הדבר גורם כי יבקר את פנקס שמעון למעלה לעיין המעשים הכתובים שם וימצאו כתובים בו חטאיו הרבים ואז מענישים את שמעון"

ליקוטי שיחות לב/151 והע' 25: בירושלמי הובא אותו לשון ש'כולם מתו בפרק אחד', ומכך נלמד בענייננו שסיבת מיתת תלמידי רבי עקיבא בפרק אחד הייתה מפני שהגיע מספרים לכ"ד אלף שהוא מספר גדול ביותר, כבסיפור הנ"ל בירושלמי שהיו כ"ד קרונות וזה גרם שתכנס בהם עין הרע. ואין זה סתירה לבבלי שמתו מפני שלא נהגו כבוד, **דזה וזה גרם**. היות שנכנסה בהם עין הרע, לכן נענשו על חטא קל שלא נהגו כבוד. ולהוסיף מהמובא בכתבי האר"י כי הימים בין פסח לעצרת הם ימי דין.

ואולם אחרי כל זה, ברור שעיקר הסוגיה היא חוסר הכבוד בישיבתו של רבי עקיבא, והנושא מחייב ביאור. בכמה וכמה משיחות הרבי מליובאוויטש, חוזר רעיון גדול מאין כמותו כמתנה כבירה לחיים.

ד. אחד האדמורי"ם הקודמים מוויזניץ חזר מבית הכנסת לביתו. לפתע עצר האדמו"ר את הילוכו המהיר ונכנס לחנות תכשיטים על הרחוב. בעל החנות רץ בהתרגשות, המום מההפתעה ונגרש מהפרסום לחנות שלו והציע שירות. הרבי ביקש שעון יפה בשביל הרבנית והאיש הציע כמה שעונים. הרבי התלבט והתחבט ואז הפתיע. הוא שאל: "אולי יש אישה בחנות? אינני בטוח שאצליח לקלוע אל הטעם המשובח של אשתי ורק אישה תדע לכוון ללב של אישה".

בעל החנות קרא לאשתו שעמדה בעמדה סמוכה והיא הציעה שעון אצילי ויקר. הרבי שיבח את הטעם שלה, הוציא חפיסת שטרות ירוקים מהכיס ועזב את המקום באותה זריזות בה נכנס.

כשהוא יצא, פנה הגבאי ואמר: "רבי, סליחה שאני שואל, אבל אינני מבין כלום. הרי הרבנית לא צריכה שעון חדש? גם לא חל היום שום תאריך משפחתי מיוחד? ולמה היה הרבי צריך להיכנס לחנות תכשיטים ברחוב ולא ביקש מבעל החנות להכניס הביתה חמש דוגמאות יפות?". - "אתה צודק", ענה הרבי, "הרבנית לא צריכה שעון ולי אין כסף לקנות את מה שהיא לא צריכה. אבל אתמול עברתי על יד החנות ושמעתי את בעל הבית גוער באשתו: "בשביל את מה באה לכאן? מה את שווה? כבר שבועיים לא מכרת כלום". אז באתי להפגין בפניו כמה היא חשובה וכמה הוא זקוק לה...".

לתלמידי רבי עקיבא לא הייתה חסרה אהבה אחד לשני, האמת היא שבתור תלמידי רבי עקיבא הם מאוד אהבו האחד את השני. היה חסר להם משהו אחר: "כבוד זה לזה". כבוד פירושו להעמיד את הזולת במרכז ולתת לו את המקום האישי שלו. כבוד הוא לאפשר לזולת להיות מה שהוא, בלי קשר לעמדות האישיות שלי כלפי מה שהוא אומר.

זה הלך כך: רבי עקיבא אמר שיעור לפני התלמידים ואחר כך התלמידים התקבצו לדון במשמעויות של דברי הרב. וכיון שכל אחד מהתלמידים נראה אחרת וחושב אחרת, כל אחד מצא דגשים אחרים בדברי הרבי. זה אמר שרבי עקיבא התכוון לטהר וזה אמר לטמא, זה אמר להתיר וזה אמר לאסור. ובעוד שבמקומות אחרים היה עובר וויכוח כזה בשלום, כי לאף אחד לא אכפת מה השני חושב, אצל תלמידי רבי עקיבא זה הפך לאסון. כי כל אחד אהב את השני ואהב עוד יותר את הרבי, ולכן לא היה מוכן לתת לשני לטעות. הטעות של הזולת התפרשה כבגידה, כחרפה, כמרידה בנאמנות לרבי. ומכאן הייתה קצרה הדרך לדיבור לשון הרע וסיפור בגנות חברו.

במקום אהבה, היה עליהם להעניק "כבוד" אחד לשני, וכבוד הוא התכונה הפוכה בדיוק: אהבה היא רגש אנוכי, היא התפשטות של האוהב שטוב לו ונוח לו להיות ליד האהוב. ולכן אהבה הופכת להיות חונקת ושתלטנית שלא מאפשרת לזולת לחיות. לעומת זאת, כבוד הוא תכונה זולתנית, אלטרואיסטית. כאן עומד הזולת במרכז ונהנה ממרחב אישי משלו. המילה "כבוד" היא מלשון כובד ומשקל, וההיפך ממנה הוא "נקלה" כמו קל וחסר משקל. שכן כשיש כבוד לאחר, עם כל המחלוקת, אני ממשיך להעריך אותו. אני זוכר שהוא שונה ממני והדעות שלו נובעות מעומק האישיות שלו.

בספרי מוסר מובא משל יפה: קבוצת דייגים יצאה לדוג דגים והלך להם טוב. הם הוציאו מהמים דג שמן. הדייגים שמחו על השלל ואילו הדג האומלל שכב ברשת רועד ומפרפר. לפתע שמע את הדייגים אומרים: 'ניקח אותו אל הפריץ, הוא אוהב דגים'. הדג שמע ש'הפריץ אוהב דגים' והחל להירגע. 'אם הפריץ אוהב דגים, הוא כנראה ישמור עלי'.

אשתו של הפריץ פתחה את הדלת ואמרה: 'איזה דג שמן, בעלי כל כך אוהב דגים'. הדג יישר עוד קצת את שדרתו ואמר לעצמו ברוע: 'הגעתי אל המקום הנכון. כאן אוהבים דגים'. הובילו את הדג אל המטבח, השכיבו אותו על משטח החיתוך והוציאו את הסכין הגדול לפשוט את בטנו לרוחב. רגע לפני שיצאה נשמתו, קרא הדג בכאב: 'שקרנים, אתם לא אוהבים דגים, אתם אוהבים את עצמכם'...

אהבה לא יכולה להיות הבסיס ליחסים בין בני אדם, אהבה היא עניין של מצב רוח ורוגע נפשי. תמורת זאת, בין בני אדם חייב להיות כבוד שאומר: הזולת הוא אישיות יקרה, עם דעות ועם אופי, וגם אם הוא טועה – הוא לא בוגד. הוא לכל היותר מפרש לא נכון את דברי הרבי.

הנה סיפור מופלא: בשער המצוות להאר"י פרשת קדושים מסופר כי פעם הלך האריז"ל עם ר"ח וויטאל ברחוב בצפת ופתאום חצה אותם אדם והלך דווקא לפניהם. אותו אדם היה ת"ח מכובד בצפת והחליט לעקוף את האריז"ל כדי להפשיל את כבודו ולהוכיח שהוא יותר חשוב מהאר"י... בהמשך הדרך היה אמור האר"י לפנות לרחוב אחר, אבל הוא המשיך ללכת אחרי אותו אדם... האר"י הסביר לר"ח וויטאל: "אותו תלמיד חכם מתכבד בכך שהוא הולך דווקא לפניי, וכיון שזה הכבוד תלמיד חכם שלו, אני חייב לתת לו את הכבוד הזה..."

4. ליקוטי שיחות כב/139: לכל אחד מהתלמידים היה את הדרך בה הבין את תורת רבו ועל פיה עבד את ה'. אצל האחד היה העיקר אהבת ה' ואצל השני יראת ה'. ומכיוון שהיו תלמידי רבי עקיבא שעבדו בעניין של 'ואהבת לרעך כמוך', השתדלו להשפיע על חבריהם שגם הם יעבדו ה' בדרך זו. וכאשר החברים לא קיבלו את דעתם – הרי שלא נהגו כבוד זה בזה. עוד זאת: רבי עקיבא חי כל ימיו בתשוקה בעניין המסירות נפש, כפי שאמר **לתלמידיו**: 'כל ימי הייתי מצטער... מתי יבוא לידי ואקיימנו'. ותלמידי רבי עקיבא קיבלו ממנו את אותה התשוקה וכל עניין בעבודת ה' היה אצלם במסירות נפש שחדר את כל מציאותם – ולכן לא היה אצלם מקום לעניין אחר.

בכך ממשיך ומבאר הרבי שם נקודה נפלאה: מובא בפוסקים שתלמידי רבי עקיבא פסקו מלמות ביום ל"ג בעומר, ויום זה הפך להיות מאוחר יותר היום של רשב"י. כיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, מעניין להבין מדוע דווקא הזכות של רשב"י הייתה זו שעצרה את המגיפה?

רשב"י סימל את התיקון להנהגתם. רשב"י היה זה שהפנים היטב את הצורך במתן כבוד לדעה שונה **גם אם אתה חלוק עליה לגמרי**. הגמרא מספרת כי כשיצא מהמערה בפעם הראשונה, הוא ורבי אלעזר שרפו את מי שעבד בשדה והזניח "חיי עולם" של לימוד תורה. אולם כשיצאו מהמערה בפעם השנייה, את מי שרבי אליעזר שרף - **רשב"י החיה!** כך שרשב"י היה התיקון ל"חטא האחידות".

ומכאן ברור המסר לחיים: הרמב"ם מציג את הכבוד כ"עצת הזהב" לחיים מאושרים, כי חיים של כבוד אינם נגמרים לעולם. כבוד זה להעניק לזולת ערך ומשמעות ולהיות שם בשבילו. להקשיב, לשתוק כשהצד השני צריך לשפוך את הלב ולעודד. כבוד זה להפתיע ולדאוג לזולת. להכין את הקפה כמו שהוא אוהב ולקנות משהו חמוד בדרך הביתה. כבוד זה לא להכות מתחת לחגורה, לא לזרוק מילים פוגעניות גם בשעת כעס. כבוד זה לא לסחוב את הוויכוח לאורך זמן אלא ליזום פיוס וסליחה, ללבן וללכת הלאה.

ה. כעת נתקדם קומה נוספת ונוכל להבין הלכה מרתקת ותמוהה ביותר. נפתח עם הקדמה קצרה: בערב קיצי לפני 27 שנה (יוני 93), המתינה נערה צעירה בשם חנית קיקוס לאוטובוס ביציאה מאופקים לכיוון באר שבע. חנית נעלמה באותו ערב ולא יצרה עוד קשר. המשטרה עצרה פועל בדואי מרהט בשם סלימאן אל עביד, עובד במחלקת התברואה בעיריית באר שבע, והאשימה אותו ברצח הנערה ובכך שטמן את גופתה במזבלה בה עבד. המשטרה הכניסה מדובב לתא המעצר שלו וסלימאן הודה בפניו במעשה. בית המשפט קיבל את גרסת המשטרה ודן אותו למאסר עולם.

מאוחר יותר, חזר בו האיש מההודאה וטען כי הוצאה ממנו בכוח. גם הגופה של חנית לא נמצאה במזבלה היא, אלא אחרי שנתיים בבור ניקוז בכניסה לבאר שבע, מה שלא התאים עם הגרסה שבנתה המשטרה. הוויכוח הציבורי אודות הרשתות נמשך, עד ששר המשפטים, דניאל פרידמן, העביר את התיק לבדיקה חוזרת אצל מי שהייתה מבקרת המדינה, הגברת מרים בן פורת. אחרי בחינה, אישרה הפרקליטה את עצם ההרשעה, אך המליצה לקצר את עונשו, וזאת בין היתר מהטעם

המעניין הבא: שכן ההרשעה התקבלה על סמך מחלוקת בין השופטים ולא הייתה פה אחד. אך אילו הייתה מתקבלת בהסכמה מלאה - הדבר היה מוכיח את המוחלטות שלה.

כך אכן מקובל בכמה מדינות כמו ארצות הברית, שהרשעה פלילית חייבת להתקבל פה אחד. וכאן עולה תמיהה עצומה (להבדיל) שהיא אחת השאלות הגדולות על המשפט העברי. הרמב"ם פוסק את ההיפך (סנהדרין ט): "סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחילה ואמרו כולם חייב - הרי זה פטור, עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין - ואז יהרג". כלומר, אי אפשר להרשיע כאשר הדיון מתחיל בהסכמה! רק אם הדיון נפתח בחילוקי דעות ואחר כך נוצרה הסכמה או רוב - ניתן להרשיע אותו. והתמיהה היא עצומה: עד ששני יהודים מסכימים על משהו, מדוע מבטלים אותו?

מצאתי הסבר מרתק בספר "מדרש שמואל" על אבות, שכתב רבי שמואל די אוזידא, מתלמידי האר"י: חכמים רוצים ללמד אותנו על חשיבותו של הוויכוח, עד כמה עלינו לכבד דעה שונה. במקרה שאין בו מחלוקת - אי אפשר להגיע לחקר האמת. דעה שונה היא לא טרגדיה, היא מייצגת גישה שונה ומקורית ולכן בלי וויכוח לא נוכל להיות בטוחים כי הפכנו כל אבן במטרה לרדת אל שורש העניין.

נשים לב כי היהדות צמחה דרך המחלוקת, הפלוגתא. בית הלל ובית שמאי, רבי עקיבא ורבי ישמעאל, אביי ורבא - כולם היו זוגות שהתווכחו על כל דבר וככה הביאו את ארון הספרים אל ממדיו המרשימים.

מה ניקח מכאן בפועל? כמה עצות: א. תמיד להמשיך לדבר. לעולם לא לנתק את הקשר ובוודאי שלא להתאמץ להביס את השני. ב. הגמרא אומרת שההלכה נקבעה כדעת בית הלל, "מפני שנוחים הן ... שמקדימים דברי בית שמאי לדבריהם". כלומר: בית הלל הקשיבו עד הסוף לדברי בית שמאי. הם 'סגרו את הפה' עד שתלמידי בית שמאי סיימו לדבר והקשיבו להם בסבלנות. ויתירה מכך: כאשר נציג בית הלל היה קם לדבר, היה חוזר ומסכם את דברי בית שמאי ורק אחר כך מציג את העמדה שלו.

בשפה הפסיכולוגית זה נקרא: "שיקוף". לוודא היטב שהבנת את דברי הדובר הראשון ולומר: "מה שאת אומרת בעצם הוא שאני לא מספיק נמצא בבית" ... כך אפשר להיות בטוח שהקשבת היטב לדברי הזולת ואתה גם משדר לו את הכבוד הראוי לדעתו - גם אם הנך חלוק עליה לחלוטין.

ונסיים: אחד מגדולי הפוסקים בדור הקודם היה הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך. רעייתו, הרבנית, נפטרה כמה שנים לפני ולפני הקבורה ביקש בעלה לומר כמה מילים: "המנהג בטקס קבורה, אמר הרב, שבני המשפחה נפרדים מהנפטר בבקשת מחילה שמא פגעו בו במהלך החיים. אבל אני יכול להצהיר בנוכחותך כי אני פטור מלבקש ממך מחילה. שכן מעולם לא פגעתי בך ולא הכאבתי לך".

אחרי הלוויה ניגש אחד מבני המשפחה וביקש להבין: כיצד אפשר לחיות עם אדם עשרות שנים ולא לפגוע בו? האם מעולם לא התווכחתם?! האם לא קרה שאתה רצית משהו והיא רצתה הפוך?! - "בוודאי שהתווכחנו, כמו כל זוג", ענה הרב, "אבל מעולם לא השפלנו, הקפדנו להתווכח בצורה מכובדת ולכן הוויכוח לא גלש מעולם לפגיעה". ומסיימים בטוב.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב